

Majelenik mindennap a délutáni órákban.

Előfizetési díj:

Egész évre 12 ft, félre 6 ft, évkvadré 3 ft o. é.

Helyben előfizetheti Demjén L. és Keresztény Pál urak kereskedésében, hol egyes számok is kaphatók.

Szerkesztői szállás: belső-tordantza 122. sz. Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az emelet hátsó részében.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 6 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetéseket felvételnek: Helyben: a kiadóhivatalban, Demjén László könyv- és Keresztény Pál papírkereskedésében. Pesten: Zeiser M. (Királyutca 60. sz.) Bécsben: Haasensteim és Vogler (Neuer-Markt 14. sz.) Oppelik Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) Rudolf Mosse-ot. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilstätte 2.) Süddeutsche Annoncen Expedition Stuttgart. Nyiteltéri cikkeket: sora után 20 kr. előleg beiktatása mellett a szerkesztőséghez címzendők. Előfizetéseket s hirdetési díjak a vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.

A kolozsvári Deákpart folyó hó 23-án, azaz: vasárnap délelőtt 10 órakor a Redoute helyiségében nagy gyűlést tart, a melyen gr. Péchy Manó és Hajós János képviselőjelöltek fogják programjokat elmondani.

A deákparti összes választó-polgárok a megjelenésre tisztelettel felkéretnek.

A deákparti igazgató-választmány.

Comes és Universitas.

(Ss.) Ó- és ifju szászok állapíták meg Magyarországon a szász „nemzeti programot”, mégis a 11-ik pont azt mondja a Comesről:

„a végrehajtó hatalom képviselője, kit miniszteri ellenjegyzés mellett ő Felsője nevez ki; e szövegben ugyan bátran helyet foghatott volna a „magyar felelős”, „jelző” a „miniszter” előtt, s az „ő Felsője” helyett vagy után beilleszthették volna a „király”, mert így inkább kitűnt volna az, hogy a programkészítő szász pártok a magyar korona „Királyföld” területén lakoznak és nem valamely közös állami területen vagy neutralis területen; nó de erre azt mondhatják: ezek subtilitások, ne hassogassuk a szörzsált. Am legyen.

A Comes teendői közé látjuk sorolva az egyetem összehívását s az abba való elnöklést. Eszóra: universitas egy kérdés jó tolluk hegyére:

miféle universitas lesz ez? csupán a szászok fognak-e abba bizalmi férfiakat küldeni, vagy a Királyföld egész népessége? Azt hiszem, hogy erre akár ó-, akár ifju szász nem adhat más feleletet, minthogy a N.-Szebenben ezután ülésező egyetemen az egész Királyföld küldöttei veendek részt; csak hogy ez által már arra is megfeleltet, hogy ez az universitas nem lehet ám többé kizárólag szász, hanem, ha már mindenáron meg akarják az institutót tartani, s az országos törvény kész lesz azt megadni, csak mint a Királyföld universitasát adhatja meg.

Ha ez így fog történni, ebből különös egy közállapot fog származni: a királyföldi törvényhatóságoknak lesz képviselője olyan is, mint az ország többi megyéinek, de lesz egy magasabb rangú képviselőtök is az egyetemen, vagy is: e municipiumok kétfelék lesznek egyszerre: simplák és összetettek; egyfejük és tizenegyfejük! Legalább Európában Magyarország fogja felmutatni a municipiumok unicumát, még pedig olyat, hogy a helyhatósági test két tagja (Brassó, Beszterce) nem is érintkeznek a főtesttel, mégis ugyanazon egy életszerves egész alkotásrészeit képeznek.

A szász „nemzeti program” 12-ik pontja a Királyföld jövő szervezését illetően az 1868: XLIII. tozok 10. 11. §-aire utal és mégis seholy egy betű sem mutat abban arra, mintha az idézett törvényezikk 10. §-ében kijelölt eme alpra:

„ugy az ezen területen lakó bármely nemzetiségű honpolgárok jogegyenlőségét is kellő tekintetbe vegye (t. i. a jövő szervezést megállapító törvény) és **összhangzásba** hozza. A „nemzeti program”-ban, ismételtük — sejtjeni sem látszanak a megyesi béke megkötői, hogy a magyar parlament által alkotandó törvénynek ez lesz a főbása.

A Királyföld rendezése oly municipiumokat érdeklő kérdés, melyben országos törvény fog intézkedni; ugy hisszük, hogy azt sem vitathatja el egyik szász párt sem, hogy e törvény megalkotásánál is az országos megyetörvény fölalpelve kell, hogy irányadók legyenek, a mint ezt maga a „nemzeti program” II. fejt. 2. pontja is hangsúlyozza, elismeri: már most a féluton meg nem állhatván, nemde önként következik-e az is, hogy a Királyföld helyhatóságaiban lakó másajku polgároknak sem lehetnek kevesebb jogai, mint a menyynyivel élnek Magyarhon polgárai az ország más törvényhatóságaiban.

Igen, de az országos megyetörvény szerint a lakosság $\frac{1}{5}$ -ének jogai is védve, méltányolva, biztosítva vannak, míg ebben a „nemzeti program”-ban a legkisebb célzás sem történik e javadalomra azon $\frac{3}{5}$ -re nézve, kik a Királyföldön nem szász ajkuak.

A „nemzeti program” 12-ik pontjában oly formán történik említés az egyetem meghallgatásáról, mintha ennek még ezután kellene elkövetkezni, holott, ha mindjárt ezt is érette volna az 1868. XLIII. tozok 10. §-e eme szavakban: „az illetők kihallgatásával”, — ennek is elég volt téve, s a miniszteriumnál rég készen is áll a törvényjavaslat, mely a parlament elébe fog adni a Királyföld jövő szervezetének megállapítása végett.

Különbén a 12-ik pontnak nemcsak ez a helye homályos, ép ilyen az is, midőn így szól:

„a helyhatósági és községi szervezet további szabályozása a Királyföldön egyetemi statuták — — — által kell, hogy történjen.”

Az „egyetemi statuták” emlegetése ismét azon gondolatra vezethet, hogy az Universitasban holmi piczi landtagot szemlélték ki maguknak, melynek az országos törvény csak vezérparat adna kezébe, az alapelvek kijelölésével, a munka többi része az egyetemre tartoznék.

Az ilyen reform nem igen lenne szabadelvű. Esetről-esetre való közös megállapodási gyűlés helyett, oly testületté válna a szervezéssel megbízandó egyetem, mely a királyföldi municipiumok jogait állandóan megcsorbitaná, fejlődésüket akadályozná, s példát adna arra, hogy, míg Magyarország más részeiben az apró mezővárosok, sőt a községek önkormányzati hatásköre is **tágítatik**: a Királyföldön, a gyámkodás egy különös és minden bizonnyal hátrányos neme alkalmaztatnék az önálló törvényhatóságokra.

De be is zárjuk a szász „nemzeti programra” vonatkozó megjegyzéseinket, a melyeket csak azért tettünk papírra, hogy figyelmeztessünk arra, miszerint az egyetem merev színezete, s annak fölöleges hatáskörrel felruházása által kockázattalva lehetne az 1868. XLIII. tozok 10. §-ének azon intentuma, hogy a jövő szervezés által a Királyföld területén lakó „bármely nemzetiségű honpolgárok jogegyenlősége is **kellő** tekintetbe” vétessék, s az összhangzás, összesimulás létesüljön; pedig, hogy a szervezés **kielégítő és kibékítő** lehessen, épen **ezt** kell elérni, nem lehetvén joga a szász nationak a Királyföldön kis politikai nemzetet játszani a tulnyomó számmal köztük lakó, más ajku, de velők egyenjogu polgártársaik rovására, alkotván e mellett egy veszedelmes praecedent is.

A „Kol. Közl.” eredeti távsürgönye.

Feladatott: Pesten, jun. 20-án 9 ó. 5 p. d. e.

Érkezett: Kolozsvárra, jun. 20-án 11 ó. 15 p. d. e.

Deák Ferencz, Wahrmann, Tavaszsi és Steiger Pesten, Pauler és Ház-már Budán már megválasztattak.

Legujabb táviratok.

Gy.-Fehérvár, jun. 19. 698 beirt választóból 544 szavazott, báró Kemény Gábor nyert 438, Szilágyi Dezső 446, nemzetiségi Mocsonyi Jenő 103, bal-középi Puskás Tivadar 97 szavazatot; a rend és esendéddig nem zavartatott meg.

Zágráb, jun. 18. Az egyezkedési tárgyalások folyton tartanak. — A nemzeti párt irásban elismerte a kiegyezés jogérvényét, a kormánypart viszont beleegyezett a kiegyezés revisiójába. — A vita sarkpontját az igazolási kérdés képezi, miért is ma és holnap nem ülésez az országgyűlés. — Mihailovich érsek ma nagy vendégséget adott, melyen mindkét párt bizottsági tagjai résztvettek.

Bécs, jun. 17. A Dunát az Oderával összekapcsoló csatorna ügyében alakított bizottság elhatározta, hogy a vállalat technikai és jogi része tekintetében két előadót választ. A technikai tervekre nézve a kormány a jövő ülésben adand felvilágosítást. A predil-vonal bizottmánya a Laaker consortium újabb ajánlata folytán elhatározta, hogy az ügy elintézését elhalasztja a míg a kormány az ősi ülésszakban ez ajánlat alapján újabb javaslatokat nem terjeszt be.

Versailles, jun. 18. A megszállott területek odahagyása végetti tárgyalások kedvezőleg haladnak előre. A fizetés összegéről és határidejéről szóló hír valótlon, minthogy ezen kérdés még nincs elintézve. Alaplatan azon közlés is, mintha a németek Toul és Belfort várak megszállását meg akarnák hosszabítani.

Berlin, jun. 17. Bismarck minden fizetett milliárdert két departement kiürítését engedi az 1872—73—74. években.

Madrid, jun. 16. Egy Serrano által aláirt föbbségi manifestum roszalja a cortes fölfüggesztését.

A kolozsvári egyetem és az erdélyi muzeum-egylet közt, 1872. június 17-kén megkötött szerződés.

Ma az alírt napon és helyen a magyar állam, mint a Kolozsvárt felállítandó tudományos egyetem tulajdonosa, és az erdélyi muzeum-egylet, mint a Kolozsvárt fenálló országos muzeum közt szerződés jött létre, a következő kölcsönös szolgálmányok és kötelezettségek iránt:

1. A muzeum-egylet jelen önállását, önkormányzatát, felsőbb helyen megerősített alapszabályai értelmében, jövőre is sértetlenül fentartja, vagyontát önállóan kezeli, gyűjteményeit fentartásáról, gyarapításáról, függetlenül rendelkezik; azonban:

2. Könyv-, kézirat- és képtárat oly módon bocsátja a kolozsvári egyetem használatára, hogy a) a könyvtárt mindig az egyetemi szabályszerűen választott könyvtárnoka kezeli és felügyeli, a ki azonban egyszerűsind köteles lesz az egyetem által a maga saját céljaira külön beszerzendő könyveket is az egyetemi könyvtár lajstromaitól külön álló leltárba iktatva és az egyetem külön bélyegével jelölve, de egyenlő felelősség mellett rendben tartani és kezelni;

b) a m. kir. kormány pedig a könyvtárnok mellé egy segédet fog kinevezni, a kit az állam pénztárából

díjaz, de a ki mint olyan, a könyvtárnoknak alája lesz rendelve.

c) Az egyetemi tanároknak teljes szabadságok lesz a könyvtárból bármely könyvet — unicumot kivéve — elismervény mellett használat végett a könyvtárból kivinni. Az ily módon kivett könyvek azonban az egyetemi senatussal egyetértőleg meghatározandó időszak mulva mindig visszaszolgáltatandók.

d) A könyvtári helyiséget az egyetem épületében a m. kir. kormány adja, a hozzá tartozó dolgozó és olvasó szobákkal és lakással a könyvtári szolga számára. A könyvtári állványokat a muzeumi könyvtár számára a muzeum-egylet, az egyetem külön gyűjteménye számára az egyetem állítja elő, a dolgozó szoba butorzatát a muzeum-egylet, az olvasó szobakét az egyetem adja, és mind a helyiségek fűtése, világítása az egyetem költségén eszközölteik, a szolga azonban a muzeum-egylet állítja be és fizeti.

e) az egyetemnek joga van a muzeum-egyleti könyvtárnok kezelése alatt álló gyűjteményét időszakonként leltár szerint számba vétetni.

3. A többi gyűjteményeit a muzeum-egylet a muzeum használat végett pontos leltár mellett és tulajdon jogát ugy a meglevő tárgyakra, mint a sajátjából ezután beszerzendőkre csorbitatlanul fentartva, átadja az egyetemnek, oly kikötéssel, hogy:

a) az egyetemnek joga lesz minden gyűjtemény mellé egy-egy segédört választani, a ki azonban a gyűjtemény kezelésében az illető szaktanárnak, mint a gyűjtemény főörének, alája lesz rendelve; e segédört a muzeum-egylet fizeti;

b) e gyűjtemények az egyetemi szabályok értelmében az örrel egyetértőleg meghatározandó bizonyos napokon és órákban közlátogatásra nyitva tartassanak a nagy közönségnek.

c) az egyes gyűjtemények mindenkében két-két külön leltár vezettekik, a melyek egyike a muzeum, másika az egyetem tulajdonához tartozó tárgyakat foglalja magában.

d) A muzeum-egyleti választmányának fennmarad az a szabályszerű joga, hogy a muzeum gyűjteményeit időszakonként leltár szerint számba vétethesse.

e) E gyűjteményeket átvevén az egyetem, gondoskodik helyiségekről azok számára, kellő tekintettel az eshető szaporításokra, nem különben a kellő dolgozó helyiségekről, önkényt értetődően, hogy a szükséges szekerekről és állványokról a muzeum-egylet és az egyetem külön-külön gondoskodik a magok saját gyűjteményei számára.

f) Az e gyűjtemények kezelése és fentartása körül szükséges segéd- és szolgazemélyzetet az egyetem állítja be és fizeti; épen ugy azok a költségek is az egyetem rovására fognak esni, a melyeket e gyűjtemények netalan szükségese átköltöztetése fog igénybe venni.

4. A könyvtárnok hanyagsága vagy mulasztása által az egyetem könyveiben okozott károkért a muzeum-egylet vállal felelőséget, ellenkezőleg az egyetem felelős az örök által, a muzeum neki átadott gyűjteményeiben okozott károkért.

5. A muzeum-egylet a muzeum kertjét és a benne levő épületeket átadja az egyetemnek a kert füvészkertő alakítása végett, a következő feltételek alatt:

a) az egyetem átveszi az egész kert és a benne levő épületeket leltár szerint és nemcsak a kert saját céljaira való mivelsét, hanem a kertések, utak és épületek jó karban fentartását is a maga költségén eszközöli.

b) Az egyetem a kert parkszerűen mivelt részében jelenleg meglevő arboretumot és fructuetumot, a mely csaknem teljes számmal tartalmazza Erdély valamennyi élőfáit és cserjéit, elpusztulni nem hagyja.

c) Az egyetemnek szabadságában lesz a kertben a maga szükségere és kényelmére megkivántató javításokat és építkezéseket akadálytalanul eszközölni.

6. A m. kir. kormány a muzeum-egyletnek a fent elősorolt szolgálmányokért az egyetemi tudományos céljai előmozdítására, biztosít 5000 — ötezer osztrák értékű forintot évenként, a mely évnegyedes utólagos részletekben fog szabályszerű nyugtára az egyetemi szabad rendelkezésére kiadattani.

7. Az egyetem azon szaktanárai, a kik az átadott gyűjtemények őrei lesznek, mint olyanok, egyszerűsind reendes tagjai lesznek a muzeum-egylet igazgató-választmányának.

8. Ha az egyezmény életbe léptekor az egyetem nem tudná rögtön elhelyeztetni az egyetemi könyvtárt, addig, a míg a kellő helyiséget adhatja, fedezi azt a házbért, a melyet a könyvtár szállásáért az egyetemi fizet.

9. E szerződés 50 — ötven év mulva, ha a szerződő felek egyike ebbeli kívánságát a másiknak félfelvel előbb kijelenti, revisio alá jöhet; ellenesetben hallgatólag további 40 — negyven évre meghosszabítottnak tekintetik s így tovább: egyebánt is bármily körülmények között csak a felek közmegegyezéséből bontható föl. A muzeum tulajdonához tartozó gyűjteményeket azonban sem egészen, sem részben semmi esetre és semmi körülmények közt Kolozsvárról elvinni nem lehet.

10. Arra a nem remélt esetre, ha valamikor oly körülmények állanak be, melyek e szerződés felbontá-

sát parancsolnák, a fenn körülirt kölcsönös szolgálmányok megszűnnek, mindenik szerződő fél a maga gyűjteményeit és minden tulajdonát a maga kezelése alá veszi, és a muzeum-egylet ez esetben köteles lesz egy év alatt könyvtárával és minden gyűjteményeivel az egyetem helyiségeiből kiköltözni; a kert a most meglevő és az egyetem által benne emelt épületek, addig, a míg az egyetem fennáll és egyetemi célokra használni kívánja, egy akkor közmegegyezéssel meghatározandó földbér és a most meglevő épületeket illetőleg házbér fizetés mellett, az egyetem háborítatlan használatában maradnak; ellenesetben az időközben emelt épületek a muzeum-egylet tulajdonává válnak, a nélkül, hogy érték bármilyen néven nevezendő váltásagot fizetni tartoznák.

11. E szerződés érvényessé válik, miután egyfelől a m. kir. kormány és a törvényhozás, másfelől a muzeum-egylet közgyűlése megerősítette: életbe lép pedig az egyetem megnyitásával.

12. Az e szerződés kiállításához szükséges bélyeg- és más illeteket a m. kir. kormány hordozza. Kinek állandó bisonyságára a jelen szerződés hiteles alakban két tökéletesen egybehangzó, egyiránt eredeti példányban állítatik ki és a szerződő felek törvényes képviselői és a kellő számú tanuk által aláírattván, mindenik szerződő félnek egy-egy eredeti és hiteles példányban kézbesítettetik.

Kelt Kolozsvárt, 1872. jun. 17-én.

Salamon Ferencz programja

Tordamegye alsó kerületének választóiból!

Ursaim! Igen tisztelt polgártársak! Tordamegye alsó választókerületének választói!

Fogadják hazafias üdvözlétemet, fogadják hálás köszönetemet azon rendkívül s érdemem töltött kitüntető bizodalomért, melylyel egy igénytelen munkást önkönközül egy tekintélyes rész oly kiváló polczra szándékozik emelni, melynél diszesebb egy honpolgár nézve nincs.

Engedjék meg, hogy mindenképp is mindenképp föltt ezen kerület s ezen megye fővárosának igen élénk s hálás emlékezetemhen levő polgáraihoz forduljak, mely város jölléte és fölvirágzása elváhalatlan kapcsolatban áll különben is ezen kerület emelkedésével politikai, nemzetgazdasági és társadalmi szempontból egyaránt. Torda város szülőim és rokonaim szülőföldje. De nemcsak a vérségi kapocs s természetes vonzalom sugallja nekem azon óhajtásokat és reményeket, melyeket eme város jövődjéje iránt táplálok, hanem a józan ész számítása is.

Jelenleg is népességénél, vagyonságánál fogva kiváló helyet foglal ol, egy rangban M.-Vásárhelylyel az erdélyi városok közt, még pedig nem az ország vagy a sors különös kedvezéseiből, hanem fekvésénél fogva s a maga erején.

Már Bethlen s az első Rákóczy György alatt szép virágzásnak indult. Az országos jöllét Tordában is tükröződött ezen óvatoss, minden lépést megfontoló, a körülményeket számbavető, s még a csaták perczében is mindig alkudozó fejedelmek alatt. De ezen jöllét a rákövetkezett viharban semmivé lett országos zórtól, és sehol sem oly mértékben, mint már az azelőtt tekintélyes Tordán. Egy kétségkívül igen vitéz s tán elég hazafias, de a személyes nagyravágásból, túrni, várni nem tudó, a körülményekkel alkudni nem akaró, hetvenkedő vezér követése miatt megsemmisült a korábbi bölcs mérséklet minden gyümölcse, végtérségre jutott Erdély, s benne rommá és hamuvá lett Ó- és Uj-Torda is. Lakosait keves hján kiirtották vagy rabságra huzolták, honnan visszatérés nem volt. Azonban újra alapítottat meg Apaffy fejedelem idejében.

Torda sóaknáján kívül egy, az övéhez hasonló szerencsétlenségnek köszönte mintegy kétszáz évvel ezelőtt, hogy ismét számot tevő helységgé lett. A török feldulta és megszállta Nagy-Váradot, földönfutóvá lett magyar lakossága nyerte fejedelmi adományban Ó- és Uj-Torda azon telkeit a hozzájuk való külső birtokokkal együtt, melyek merőben gazdátlanul álltak. Egyszer-smind a város egész lakossága, a sóvágókát kivéve, nemességé lett. Az akkori lakosságnak a mostaninál valószínűen jóval kisebb számához mérve a városhoz tartozó földbirtok roppant területmü volt. Baromtartásra és szántás-vetésre volt utalva.

De hogy mindemellett már nagyon rég megszűnt a város egyéb lenni két nagy falunál, s polgárius szint öltött, az nagyon sajátságos vonása Tordának.

Ezen nemesi városban igen rég kiveszelt azon nemesi előlélet, mintha az embernek szegény volna dolgozni. Még a nők is rendkívüli munkásság által tűnnek ki. Dicsérendő különbség az alföldi magyarsága és ezen város szintén tösgyökeres magyarsága közt. Még a gyermekek is átalános korán szoktak a komoly és egészséges mezei foglalkozáshoz, szigorú kötelezőssé teljesítéshez. Ezen nevelés növendéke voltam gyermekkoromban magam is némileg. Onnan tudom. Átszállott az emelt székas fröl-fira régi időkben, s napjainkban kevésbé vesztet ki, mint azon a munkára nézve mostoha időkben, mikor a dolgozóság legalább is kivételes volt a nemesi osztályban. Hogy ez így volt, azt egy mostoha körül-

